

SVENSK FILM I FINLAND Del 2: Några konkreta åtgärdsförslag

Dag Andersson/Finlandssvenskt filmcentrum rf.

1. Inledning

Målet med min utredning är att försöka ge svar på frågan ”Vad kan Hanaholmens kulturcentrum göra för att främja intresset för svensk film i Finland?”. Jag har utgått från att den verksamhet som kan komma i fråga är bunden till kulturcentrets byggnad i Esbo, däremot har jag inte kunnat avgöra om det ur Hanaholmens synvinkel finns ekonomisk realism i mina förslag. Jag har också utgått från att stödåtgärderna i första hand gäller 35 mm:s biograffilm.

För att rätt kunna bedöma den svenska filmens nuvarande situation i Finland inledde jag mitt arbete med en analys av utvecklingen de senaste 20 åren. Nu är det dags att på basen av denna analys föreslå några konkreta åtgärder som är möjliga att förverkliga inom ramen för Hanaholmens verksamhet.

Några trollkonster kan jag tyvärr inte komma med. Eventuella insatser från Hanaholmens sida måste ses som en del av ett större arbete som utförs av filmdistributörer, biografägare, regionala filmcenter samt film- och kulturjournalister. Som en röd tråd i alla mina förslag finns därför ett nära samarbete med övriga aktörer och en verksamhet som i hög grad riktar sig till dem som i praktiken jobbar med film ute i landet.

2. Utgångspunkterna

Vill vi i korthet sammanfatta situationen för den svenska filmen i Finland just nu kan vi slå fast följande:

1) Starka distributörer

I Finland verkar i dag tre kommersiella distributörer med stark nordisk förankring; FS Film, Sandrew Metronome Distribution Finland och Nordisk Film Theatrical Distribution. Dessa bolag – tillsammans med amerikanska Buena Vista och Finnkino – är samtidigt de största distributionsbolagen i Finland. Därutöver verkar några mindre bolag, främst Cinema Mondo och Kinoscreen Illusion, med svensk film på repertoaren.

2) Relativt stor filmimport

Under de senaste åren har importen av svensk film (för biografdistribution) hållits på en tillfredsställande hög nivå. År 2007 fanns 24 svenska filmer i distribution, vilket berättigar till en fjärde plats efter USA (187 filmer), Storbritannien (36) och Frankrike (29). Följande plats innehas av Tyskland (10), Spanien (9) och Japan (9). De övriga nordiska länderna finns på nionde och tionde plats (Norge och Danmark, bägge med fem filmer). Ingen isländsk film

finns för närvarande i distribution. Ett problem är dock att en del filmer kommer väldigt sent till Finland.

3) Sakkunnigt val av filmer

En analys av de importerade titlarna ger vid handen att filmerna väl motsvarar det bästa (ur både kritiker- som publiksynvinkel) som Sverige har att erbjuda. De viktiga filmer som inte importeras hör främst till specialkategorier som t.ex. dokumentärfilm. Också klassiker saknas, även om Cinema Mondo importerat äldre filmer av Roy Andersson.

4) Eventuell försämring av situationen

Som bäst upplever vi emellertid en brytningstid som eventuellt kan förändra den hittills rätt goda situationen för svensk film. Biografsituationen i Helsingfors (för få salar koncentrerade hos en ägare) har gjort det svårt att få upp mindre filmer på repertoaren. Redan 2007 såg vi en minskning i antalet svenska premiärer (endast fyra stycken). I år (2008) ser situationen dock lite bättre ut. Tre filmer har redan haft premiär (Arn 1 & 2 samt Roy Andersson Giliap som är en ny premiär). Därtill har tre filmer premiär under hösten (Tomas Alfredsons Låt den rätte komma in, Jan Troells Maria Larssons eviga ögonblick och Daniel Alfredsons Varg).

5) Problem: för få tittare

Filmer från Sverige (liksom de flesta filmer från små filmländer, läs icke-amerikanska eller inhemska) har dock i regel ytterst låga tittarsiffror i Finland. En stor publikframgång i Sverige korrelerar inte alls med framgången i Finland. Den första Arn-filmen sågs av över en miljon tittare i Sverige men ligger i Finland på ca 25.000. I allmänhet ligger tittarsiffrorna för en svensk film i Finland på under 10.000 åskådare. Å andra sidan kan en film som inte ens textas till finska (Göta Kanal 2 – kanalkampen) samla tillräckligt många tittare (i detta fall ca 5000) enbart på svenskspråkiga orter för att göra importen lönsam (om än med mycket liten marginal).

6) Svenska orter inget problem, men heller ingen lösning

För svenska filmer har de finlandssvenska orterna (givetvis) en större betydelse än för film i allmänhet. Detta uppmärksammas också av distributörerna som gärna lägger premiärerna på svenska filmer till finlandssvenska orter. En jämförelse mellan de tio bästa biograforterna (antal tittare) och de tio bästa premiärorterna för Arn 1 och 2 visar tydligt vilken roll de finlandssvenska orterna har:

Tio-i-topp i Finland	Tio-i-topp Arn 1	Tio-i-topp Arn 2
Helsingfors	Helsingfors	Helsingfors
Tammerfors	Åbo	Tammerfors
Åbo	Tammerfors	Ekenäs
Uleåborg	Jakobstad	Åbo
Jyväskylä	Vasa	Vasa
Lahtis	Jyväskylä	Uleåborg
Esbo	Esbo	Jakobstad
Björneborg	Ekenäs	Lahtis
Kuopio	Uleåborg	Hangö
Joensuu	Lahtis	Jyväskylä

(Observera att Mariehamn saknas från dessa listor i och med att biografverksamheten som bäst ligger nere. Tanken är dock att verksamheten fortsätter efter att biografen renoverats.)

Listan visar emellertid att svensk film (åtminstone Arn 1 och 2) går hem också på de stora finska biograforna. Tittarsiffrorna ger dessutom vid handen att Helsingfors ensamt svarar för en tredjedel av alla besökare. Svensk film kan alltså inte leva av finlandssvenska besökare allena – tvärtom kan man kanske säga att dess framgång beror på vilket mottagande den får på finska orter.

3) Några konkreta förslag

Vi har i Finland i dag en god beredskap att importera svensk film. Problemet är att de svenska filmerna inte samlar tillräckligt många tittare på finska orter för att motivera importen. Ett annat problem – som delvis hänger ihop med det första – är svårigheten att hitta premiärbiograf i Helsingfors. Ju bättre en film förväntas dra publik, dess högre prioritet får den när den premiärsätts i Helsingfors. En eventuell satsning från Hanaholmens sida bör alltså koncentrera sig på att ge de svenska filmerna en så stor massmedial publicitet som möjligt, men inte bara i huvudstadsmedia utan också ute i landet, främst på finskspråkiga orter. Hanaholmen bör också öka kunskapen om svensk film hos finskspråkiga biografägare.

1) Hanaholmen som premiärbiograf

Tanken att Hanaholmens kulturcentrum kunde fungera som premiärbiograf för svensk film – och på det sättet bidra till att öka importen av svensk film till Finland – är lockande men saknar tyvärr realism. Tittarsiffrorna i Helsingfors är helt avgörande för en films framgång. Enbart Helsingfors står för 30 procent av en films intäkter, varför det är synnerligen viktigt att filmen får en så bra premiärbiograf i Helsingfors som möjligt. Hanaholmens kulturcentrum kan inte ersätta en premiärbiograf i centrum. Filmen kräver flera visningar per dag i flera veckors tid, vilket också i praktiken gör det omöjligt att använda Hanaholmen som regelrätt biograf. Enda möjligheten ligger i ett samarbete kring biografen Andorra. Detta kräver dock att Hanaholmen utlokaliserar sin verksamhet och skulle knappast fungera för andra än mycket ”smala” filmer, typ Kinoscreens barn- och ungdomsfilmer, möjligtvis också för filmer som importeras utan text.

2) Galapremiärer

En betydligt mer framkomlig väg är ett samarbete med distributörerna kring galapremiärer med inbjudna gäster (skådespelare, regissör m.fl.). En galapremiär skapar massmedialt intresse samtidigt som den kan sätta igång en viktig från-mun-till-mun-effekt. En galapremiär måste arrangeras i nära samarbete med filmens distributör. Galapremiären bör arrangeras nära filmens normala premiärdatum, kopian bör ha finsk text och till galan bör inbjudas inte bara huvudstadsregionens media utan också kultur- och filmskribenter från övriga landet. Förmånlig övernattnings på kulturcentret gör det mer lockande för ”utsocknes” att delta. En annan viktig grupp som bör ihågkommas är biografägarna, i synnerhet på finska orter (men givetvis också de svenskspråkiga). En galapremiär passar inte alla filmer, men konceptet kunde omfatta ett par tre filmer årligen.

3) Skapa kontaktnät

Eftersom det är viktigt att information om de svenska filmerna sprids över hela landet och att biografägare på mindre finskspråkiga orter får en positiv bild av svensk film, är det viktigt att upprätta en postningslista över dessa personer och se till att de varje gång inbjuds till evenemang som handlar om svensk film. Med tiden skapas ett kontaktnät av biografer på olika håll i landet som är speciellt intresserade av att visa svensk film. Till detta kontaktnät hör också de regionala filmcentren.

4) Enskilda visningar i samarbete med regionala filmcentrum

Hanaholmen kan också fortsätta att arrangera enskilda visningar av svensk film, också sådan som inte distribueras i Finland. Problemet är att dessa (oftast) saknar finsk text. Viktigt är att etablera ett samarbete med de regionala filmcentren. Om en film importerats till Finland för en enskild visning på Hanaholmen borde den samtidigt erbjudas de regionala filmcentren som kan arrangera egna visningar på olika orter i runt om i Finland. På så sätt får Hanaholmens satsning en större räckvidd och betydelse. Samarbetet fungerar också andra vägen. Kuopios lokala filmfestival Vilimit kommer t.ex. under de närmaste åren att satsa nordiskt. Deras inbjudna gäster och filmer kan också besöka Hanaholmen. Ett minimikrav är dock att filmerna har engelsk text.

5) Filmklubb med svenska klassiker

Ett problem i Finland är den snåla tillgången på klassiker. Eftersom svensk film har ett mycket ärorikt förflutet är det ingen långsökt tanke att Hanaholmen kunde arrangera en filmklubb med enbart svenska klassiker. Detta kunde ske i samarbete med KAVA (f.d. filmarkivet) eller – kanske mer realistiskt – med Svenska Institutet.

6) Marknadsföringstillställningar riktade till biografägare och kulturskribenter (Svenska filmens dag)

Tillsammans med filmdistributörerna kunde Hanaholmen årligen arrangera en Svenska filmens dag riktad specifikt till biografägare och kultur- och filmskribenter i hela landet. Under dagen presenterar distributörerna kommande nyheter (trailerpaket och filmvisningar) varvat med annat program riktat speciellt till biografägare, t.ex. föreläsningar om hur svenska biografer löst problem som också finländska biografer dras med (exempelvis digitaliseringen) och till kulturskribenter, t.ex. diskussioner med framstående svenska regissörer/skådespelare. Dagen avslutas med högklassigt svenskt kulturprogram. Eventuella samarbetsparter förutom filmdistributörerna är Svenska Ambassaden och Svenska Filminstitutet. Eventuellt kunde evenemanget utökas till att gälla nordisk film överlag.

7) Seminarier (med filmvisningar) kring olika filmteman

Hanaholmen har tidigare arrangerat seminarier kring svensk film (t.ex. med Stefan Jarl) och den verksamheten bör fortsätta. Även här kunde Hanaholmen etablera ett samarbete med de regionala filmcentren så att en gäst från Sverige samtidigt kunde besöka någon annan ort i Finland.

8) Satsningar på specialområden, främst kort- dokumentärfilm

Vanligtvis tänker vi enbart på helaftonsfilmer då vi tänker på film. Ändå görs det i Sverige flera högklassiga kort- och dokumentärfilmer. Dessa kunde få ett forum på Hanaholmen. Också här är det viktigt med ett samarbete med de regionala filmcentren som kan föra ut satsningen i det övriga landet.

9) Digitala visningar

Vanligtvis tänker vi på 35 mm:s film då vi tänker på biograffilm. Dock står övergången till digitala visningar för dörren, även om branschen fortfarande är oense om tidtabellen. Ett kapitel för sig är den fullskaliga 2K biografstandarden som bara finns i en handfull biografer i Finland. Att satsa på en sådan utrustning på Hanaholmen är kanske inte ändamålsenligt, åtminstone inte just nu, men faktum är att en digital utrustning av något ”sämre” kvalitet skulle medföra mer mångsidiga möjligheter att visa svensk film. Problemet är att Hanaholmens auditorium är stort och kräver förutom en rätt bra projektor också en ”bildkälla” som måste vara bättre än vanlig hemma DVD (som man utmärkt kan visa i mindre salonger

med mindre duk). Digibeta uppfyller kraven och möjligtvis också Blu-ray. I vilket fall som helst bör digitala visningar tas med som en möjlighet när filmprogram planeras.

10) Samarbete med svenska ambassadens projekt samt Svenska nu

Svenska ambassadens filmprojekt Svensk film i Finland startar hösten 2008 och fortsätter till hösten 2010. Svenska nu-projektets Skolbio-visningar kommer att integreras i projektet från våren 2009. Filmvisningarna sker runt om i landet i samarbete med de regionala filmcentren. Hanaholmen kunde fungera som projektets visningsställe i huvudstadsregionen.

11) Samarbete med svenska filmorganisationer

De svenska filmorganisationer som i första hand sköter samarbetskontakter till utlandet är Svenska Filminstitutet och Svenska Institutet. SFI förmedlar främst nya filmer till filmfestivaler runt om i världen medan SI har äldre filmer på repertoaren. SFI kan eventuellt också bidra med hjälp då det gäller gäster (föreläsare, regissörer, skådespelare) och deras resor. Eftersom Finland är ett litet marknadsområde för svensk film kan man inte räkna med att visningar på Hanaholmen automatiskt har vidare hög prioritet. För att underlätta samarbetet bör ”officiella” diskussioner mellan Hanaholmen och SFI/SI föras på högsta möjliga nivå. Mina egna befogenheter inom ramen för den här utredningen gav mig inte möjlighet att föra direkta förhandlingar, och de svar jag fick på mina allmänt hållna frågor om samarbete var inte direkt entusiastiska.

4) Sammanfattning

Det finns som sagt inga genvägar eller trollkonster som snabbt leder till resultat. Vi får inte glömma att filmbranschen fungerar enligt marknadsekonomins villkor, och även om kulturpolitiska insatser och stödåtgärder är viktiga måste de ske i samarbete med de kommersiella aktörerna, d.v.s. distributörer och biografer. I synnerhet om vi vill att de skall ha mer bestående effekter.

De ovan nämnda förslagen är inte rangordnade. Själv ser jag galapremiärerna och Svenska filmens dag som de mest spännande. Om det t.ex. är möjligt att locka finskspråkiga biografägare och journalister till ett sådant evenemang är dock en helt öppen fråga – men värd att testas.

Den röda tråden i dessa förslag är samarbete. Jag föreslår därför som första åtgärd att Hanaholmens kulturcentrum sammankallar de tre viktigaste distributörerna (Sandrew, FS och Nordisk) till ett gemensamt möte där möjligheterna till samarbete diskuteras.

I ett följande skede - i synnerhet om Hanaholmen också i fortsättningen arrangerar enskilda visningar eller filmseminarier - föreslår jag att Hanaholmen inleder ett samarbete med de regionala filmcentren. Visst är det enklare att begränsa ett evenemang till det egna huset, men om tanken är att verksamheten åtminstone i någon mån skall påverka situationen i hela landet är det av stor vikt att föra ut evenemangen till andra orter i Finland. Här är de regionala filmcentren naturliga samarbetspartners. Jag bifogar en förteckning över filmcentren.

Jag hoppas också vi har tillfälle att personligen diskutera mina förslag och innehållet i den här utredningen. Jag är säker på att de finns andra idéer än dem som jag här räknat upp, och jag hoppas att mitt bakgrundsmaterial kan vara till hjälp när det gäller att avgöra vilka idéer det lönar sig att satsa på.

I den här andra delen av min utredning har jag främst förlitat mig på mina egna erfarenheter som filmdistributör, biografägare och filmkulturarbetare, men också per telefon diskuterat med bl.a. Svenska Filminstitutet och Svenska Institutet. Uppgifterna om Arn-filmernas popularitet på olika orter har jag fått av Timo Räisänen på FS Film.

Kimito 10.9.2008

Dag Andersson

Bilaga: Regionala filmcentrum i Finland

REGIONALA FILMCENTRUM

Alkuperäiskansojen elokuvakeskus
Skábma

Liisa Holmberg
Saamelaiskäräjät
Saarikoskentie 4
99870 Inari
Puh: (016) 665 039, 040 727 6717
fax: (016) 671 323
e-mail: liisa.holmberg(@)samediggi.fi

Finlandssvenskt filmcentrum rf.
verksamhetsledare Dag Andersson
Nylandsgatan 1, 20500 Åbo
tel. (02) 250 0410, (040) 538 6260
fax (02) 250 0431
filmcent@netti.fi
www.fsfilmcentrum.fi

- Filmcentrum Helsingfors
filmsekreterare Mikaela Westerlund
Norra Kajen 20 B 23, 00170
Helsingfors
tel. (09) 622 000 44, (040) 548 6393
filmcentrum@cinemia.fi

- Filmcentrum Vasa
filmsekreterare Klas Fransberg
Wolffskavägen 36 F 11, 65200 Vasa
(040) 587 2171
klas@cinemia.fi

Itä-Suomen audiovisuaalisen kulttuurin
koulutus- ja kehittämiskeskus ISAK ry.
elokuvasihteri-toimituspäällikkö Saija
Nissinen
Torikatu 18, 70110 Kuopio
puh./fax (017) 262 8575, (050) 338
3640
saija.nissinen@kuopio.fi

Keski-Suomen elokuvakeskus ry.
kulttuurituottaja Kasiu Tapaninen
Asemakatu 6, 40100 Jyväskylä
puh: 044 5502582, (050) 588 4134
elokuvakeskus@ksek.fi
www.ksek.fi

Lapin elämysteollisuuden
osaamiskeskus (LEO)
elokuvasihteri Anna Häkkinen
Lapinkävijäntie 1, 96100 Rovaniemi

puh. (040) 839 3858, (040) 847 9216
anna.hakkinen@elamystuotanto.org
www.elamystuotanto.fi

Oulun Elokuvakeskus ry.
toiminnanjohtaja Sauli Pesonen
Hallituskatu 7, 90100 Oulu
puh. (08) 881 1291
fax (08) 881 1920
sauli.pesonen@oufilmcenter.inet.fi

Pirkanmaan elokuvakeskus PEK
toiminnanjohtaja Jukka-Pekka Laakso
Kehräsaari B-talo
PL 432, 33101 Tampere
puh. (03) 223 4912, (040) 7038 599
fax (03) 222 6525
pekpf@sci.fi

Pohjois-Karjalan alueellinen
elokuvayhdistys ry.
elokuvasihteri Pekka Silvennoinen
Länsikatu 15, 80100 Joensuu
puh (013) 228 515, (040) 723 6413
pekka.silvennoinen@netmail.fi

Päijät-Hämeen elokuvakeskus ry
PHEK
elokuvakeskustyöntekijä Markus
Lehtinen
Saimaankatu 12, 15140 Lahti
puh. (03) 752 1272, (040) 743 8006
fax (03) 782 3219
kinoiiris@kinoiiris.com

Satakunnan Elävän Kuvan Keskus ry.
SEKK
toiminnanhoitaja Yrjö Räikkälä
Itsenäisyydenkatu 45, 28100 Pori
puh. (02) 633 0666, (0400) 706 926
sekk@sekk.fi
www.sekk.fi

Varsinais-Suomen elokuvakeskus ry.
VSEK
toiminnanjohtaja Pekka Nummelin
Uudenmaankatu 1, 20500 Turku
puh. (02) 251 1998
fax (02) 251 1980
info@vselokuvakeskus.net